

Onderzoeksopzet

De bevindingen zijn het resultaat van drie jaar intensief onderzoek in 36 basisscholen in Antwerpen en Gent. Het onderzoek in het kader van dit Transbaso-project had een dubbel doel. Het eerste doel was het verdiepen van de kennis over studie- en schoolkeuzeprocessen bij de overgang van basis- naar secundair onderwijs. Het tweede doel was om in een beperkter aantal basisscholen na te gaan hoe interventies, opgezet met de bedoeling het studie- en schoolkeuzeproces te versterken en te verbeteren, effectief veranderingsprocessen in gang zetten.

De onderzoekswerkzaamheden vielen ruwweg uitéén in drie grote luiken. Het eerste luik bevatte een reeks van grootschalige bevestigingen in alle 36 scholen bij leerlingen, hun ouders en hun leerkrachten. In het tweede luik organiseerden we ook meer kleinschalige bevestigingen aan de hand van interviews met leerlingen, leerkrachten en ouders. En ten slotte hielden we een reeks van procesevaluaties bij de interventiescholen. In dit kader namen we interviews met directeurs af, organiseerden we focusgroepen en groepsinterviews met leerkrachten(teams) en leerlingen.

1. De Transbaso-scholen

Het project Transbaso beperkte zich tot basisscholen in Antwerpen en Gent. De keuze voor deze steden is niet toevallig. Het project had immers tot doel om in uiteenlopende schoolcontexten de studie- en schoolkeuze te bestuderen bij een diverse groep leerlingen, zowel wat betreft het al dan niet hebben van een migratieachtergrond als wat betreft de socio-economische achtergrond van de ouders. De Transbaso-scholen werden zo geselecteerd dat er voldoende variatie in schoolprofielen aanwezig was. Zo werd er bij de selectie rekening gehouden met onderwijsnet en percentage leerlingen met een laagopgeleide moeder. Voor elke stad werden de scholen eerst opgedeeld in een lijst van vrije scholen enerzijds en scholen van het officieel gesubsidieerd onderwijs en het gemeenschapsonderwijs (GO!) anderzijds. Daarna werd elk van deze vier lijsten – twee voor Antwerpen en twee voor Gent – verder opgedeeld in drie lijsten naargelang het aantal leerlingen met een laagopgeleide moeder: een eerste groep met de 33% scholen met het laagste percentage leerlingen met een laagopgeleide moeder, een groep met de 33% scholen met een gemiddeld aantal leerlingen met een laagopgeleide moeder en een groep met de 33% scholen met het hoogste aantal leerlingen met een laagopgeleide moeder. Uit deze twaalf lijsten (zie tabel 0.1) trokken we vervolgens toevalssteekproeven.

Tabel 0.1 - gerealiseerde steekproef

	Gent	Antwerpen	TOTAAL
Vrij onderwijs			
Laag # indicatorleerlingen	3	3	6
Midden # indicatorleerlingen	2	3	5
Hoog # indicatorleerlingen	3	3	6
GO en OGO			
Laag # indicatorleerlingen	3	3	6
Midden # indicatorleerlingen	4	3	7
Hoog # indicatorleerlingen	3	3	6
TOTAAL	18	18	36

In deze 36 scholen werden drie opeenvolgende groepen leerlingen en hun ouders bevestigd vlak voor de overgang naar het secundair onderwijs. Om ons een beeld te kunnen vormen van de schoolcultuur in de Transbaso-scholen, bevestigden we ook de leerkrachten en directies. De eerste twee groepen leerlingen werden ook na het eerste semester van hun overstap naar het secundair bevestigd. In onderstaande tabel (0.2) geven we een overzicht van de bevestigingen en het aantal deelnemende leerlingen per bevestigingsronde. In totaal werden in het kader van de grootschalige bevestigingen ruim 3.000 leerlingen bevestigd over hun keuzeproces.

Tabel 0.2: Overzicht van de bevestigingen van leerlingen, totaal aantal bevestigde leerlingen (in vet) en totaal aantal bevestigde ouders (in cursief) in de 36 Transbaso-scholen

	Baseline meting* Einde 5 ^{de} leerjaar	Nulmeting Begin 6 ^{de} leerjaar	Premeting* Einde 6 ^{de} leerjaar	Postmeting Einde 1 ^e semester
Cohorte 1	mei-juni '14 1116 962		april-mei '15 1049 960	Februari-april '16 597
Cohorte 2		september-oktober '15 1131	april-mei '16 1128 1044	februari-april '17 565
Cohorte 3		september-oktober '16 1181	april-mei '17 1152 984	

Op meetmomenten aangeduid met een * werden ook ouders, directies en leerkrachten bevestigd.

Interviews

Naast de herhaaldelijke grootschalige bevragingen aan de hand van vragenlijsten voerden drie Transbaso-onderzoekers ook een reeks interviews met de drie voornaamste actoren in het keuzeprocess, met name leerlingen, ouders en leerkrachten van het zesde leerjaar. Onderstaande tabel (0.3) biedt een overzicht van het aantal interviews.

Tabel 0.3: overzicht van aantal gevoerde interviews en observaties van oudercontacten

	Aantal geïnterviewde leerlingen/ouders/leerkrachten	Aantal keren geïnterviewd en tijdstip van interview
Leerlingen	interviews: 23 leerlingen 6 ^{de} lj uit 2 scholen	2x eerste ronde: 02/2016 tweede ronde: 06/2016
	focusgroepen: 1 x 7 leerlingen 6 ^{de} lj 1 x 8 leerlingen 6 ^{de} lj. uit twee scholen	April '16
Ouders	Interviews: 32 ouders 14 ouders 25 ouders uit 4 scholen	eerste ronde november '15 – februari '16 tweede ronde februari '16 – april '16 derde ronde februari '17 – april '17
Leerkrachten	15 leerkrachten 6 ^{de} leerjaar uit 11 scholen	1x Mei '15 – juni '15
Oudercontacten	Observaties: 36 oudercontacten in 6 scholen 204 oudercontacten doorheen 6 ^{de} lj. In 4 scholen	Februari '15 – juni '15 Oktober '15 – april '16

2. Procesevaluaties

In 24 van de 36 Transbaso-scholen vond naast de grootschalige bevragingen ook een interventie-onderzoek plaats. In de helft van deze scholen – zes in Gent en zes in Antwerpen – zetten twee projectmedewerkers trajecten op rond de zes Transbaso-doelstellingen, zijnde 1) in kaart brengen en communiceren van competenties van leerlingen, 2) verhogen van de kennis over het secundair onderwijs, 3) veranderen van negatieve percepties over technisch- en beroeps secundair onderwijs, 4) optimaliseren of stimuleren van communicatie tussen alle betrokkenen, 5) professionaliseren rond onderwijsloopbaanbegeleiding, en tot slot 6) netwerken tussen verschillende betrokkenen. De projectmedewerkers doorliepen na een intakegesprek met 12 scholen drie schooljaren lang een actief

traject en evalueerden op die manier continu het proces dat plaatsvond. Eenmaal per jaar vond ook een procesevaluatie plaats in de vorm van een interview of groepsinterview met directie en/of leerkrachten(team) uitgevoerd door één van de Transbaso-onderzoekers. In enkele interventiescholen hielden we ook leerlingenfocusgroepen om te peilen naar de manier waarop zij de interventies ervaren. In de overige 12 basisscholen werd geen actieve interventie gedaan. Deze scholen kregen echter wel het materiaal aangeboden dat ontwikkeld werd bij de ondersteuning van de interventiescholen. We spraken samen met de scholen een doelstelling af waarrond zij wilden werken, met daaropvolgend een tweejaarlijkse evaluatie: één keer telefonisch en één keer aan de hand van een interview of groepsinterview met directie en/of leerkrachten(teams) aan het eind van het schooljaar. De meeste interventie-scholen werkten rond meerdere doelstellingen gedurende het project (zie tabel 0.4).

Tabel 0.4 Transbaso-doelstellingen waarrond interventie-scholen werkten

Doelstelling	Aantal scholen	Acties
In kaart brengen van en communiceren over competenties	13	Werken met talenten, breed evalueren, portfolio's en interactieve werkvormen gebruiken, differentiëren, ateliers organiseren, klasdoorbrekend werken, zelfevaluatie van leerlingen gebruiken als vorm van evaluatie ...
Verhogen van de kennis over het secundair onderwijs	5	Organiseren van schoolbezoeken op basis van interesse, snuffeldagen in de B-stroom voor leerkrachten en themadagen voor hen; inrichten van leerkrachten secundair die een vak komen geven, it, informatiebeurs over het secundair opzetten, verklarende infografiek gebruiken ...
Veranderen van negatieve percepties over technisch en beroepssecundair onderwijs	5	Techniekdag en ateliers organiseren, oud-leerlingen uitnodigen die vertellen over hun richting, leerlingen een les laten volgen in technische of beroepsscholen, leerkrachten bewust maken van hun eigen kijk op leerlingen ...
Communicatie tussen alle betrokkenen bevorderen	8	Ouders betrekken bij het studie- en schoolkeuzeprocess, werkmomenten met hen organiseren, kindcontacten opzetten, aanklappend werken bij ouders, ouders van kinderen uit het 4de en 5de jaar betrekken ...
Professionaliseren rond onderwijsloopbaanbegeleiding	11	Studie- en schoolkeuzetraject in de derde graad expliciteren, beleid rond zittenblijven opzetten en afwegingskader rond het overdoen van een jaar gebruiken, onderwijsloopbaanbeleid bespreken en verder verfijnen met het hele team ...

Netwerken tussen verschillende betrokkenen	4	Atelierwerking met de buurt opzetten, ouders betrekken via een netwerk met hen ...
---	---	---